

BOM, Emmanuel (eigenlijk Karel E.) de (Antwerpen 9 november 1868 – Kalmthout 14 april 1953).

Werd na middelbare studies te Antwerpen gemeenteamttenaar (1886); van 1891 af werkzaam in het Antwerpse bibliotheekwezen; 1904-1911: onderbibliothecaris; 1911-1919 en 1926-1933: hoofdbibliothecaris van de Stadsbibliotheek. In 1940 was De Bom onderbestuurder en in 1941 bestuurder van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, waarvan hij in 1931 briefwisselend en in 1935 werkend lid was geworden. In 1940 werd hem de vijfjaarlijkse Prijs voor Vlaamse Letterkunde toegekend.

Reeds in 1888 was De Bom medewerker aan het Antwerpse dagblad *De Koophandel*, waar hij werd

Emmanuel de Bom (rechts) en Victor de la Montagne genieten in 1903 van een stevig glas bier. De Boms werk als letterkundige, journalist en bibliothecaris stond steeds in dienst van de culturele ontvoogding van Vlaanderen. (AMVC)

opgemerkt door Pol de Mont, Jan van Rijswijk en Max Rooses, die de veelbelovende debutant steunden en inschakelden in de Vlaamse ontvoogdingsstrijd. Hij werd het jongste lid en de secretaris van de Antwerpse afdeling van het Taalverbond en nam ook het secretariaat op zich van de afdeling voor folklore onder leiding van De Mont. Een ontmoeting met August Vermeylen (1890) deed hem spoedig nieuwe wegen inslaan. Hij leverde bijdragen voor het tijdschrift *Jong Vlaanderen* (1889-1890) en stichtte na het verdwijnen ervan een nieuw tijdschrift met Vermeylen en Lode Krinkels: *Ons Tooneel* (september 1890-januari 1891). Zijn verlangen om het Vlaamse toneelleven omhoog te stuwen deed hem zelf een toneelstuk schrijven: *De pessimist* (1891). Dat is sterk geïnspireerd door Ibsen, die hij met zijn essay *Hendrik Ibsen en zijn Werk* (1893) in Vlaanderen introduceerde en van wie hij ook een stuk vertaalde: *Een vijand des volks*, dat hij in Antwerpen poogde te doen opvoeren. Het is een van de eerste daden om de ramen van Vlaanderen wijdopen te gooien om zo de vernieuwende stromingen in het Europese geestesleven binnen te laten.

Zijn medewerking aan tijdschriften als *De Vlaamse School* en *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle* voldeed hem weldra niet meer. Samen met Vermeylen, Cyriel Buysse en Prosper van Langendonck (1862-1920) stichtte hij *Van Nu en Straks*. De Bom was de gezant van dit avant-gardetijdschrift in Antwerpen. Met talrijke prozaschetsen en vooral met zijn korte roman *Wrakken* (1897), de eerste psychologische stadsroman in de Vlaamse literatuur, hielp hij mee het nieuwe geestelijke klimaat scheppen. Hij was tevens medewerker aan *Ontwaking* en in 1903 behoorde hij tot de stichters van het tijdschrift *Vlaanderen*. Na dit merkwaardige debuut verminderde zijn scheppende arbeid echter geleidelijk. Meer en meer werd hij opgeslorpt door zijn taak in de Stadsbibliotheek en door zijn journalis-

tieke arbeid. In 1902 stichtte hij met **Victor A. dela Montagne** het *Tijdschrift voor Boek- en Bibliotheekwezen*, dat baanbrekend is geweest voor de bibliotheekwetenschap in Vlaanderen en Nederland. Zijn sociale visie als bibliothecaris vinden we weer spiegeld in zijn studie over *William Morris en het Boek* (1905). Hij organiseerde belangrijke tentoonstellingen, zoals in 1904 de *Tentoonstelling van het Moderne Boek* in het Plantin-Moretusmuseum en in 1912 de **Hendrik Conscience**-tentoonstelling. In de catalogus van die laatste opperde hij het denkbeeld van de oprichting van een museum dat gewijd zou zijn aan de Vlaamse letterkunde, waardoor hij de geestelijke grondlegger is van het huidige **Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven**. Doch vooral als kroniekschrijver, als de geestdriftige getuige van wat er tussen 1900 en de Tweede Wereldoorlog in Vlaanderen aan het worden en groeien was, heeft hij het Vlaamse cultuurleven gediend. Hij schreef bij voorkeur over kunstenaars, schrijvers, geleerden en Vlaamse leiders die zijn vrienden waren of die hij bewonderde. Zijn kronieken in de *Nieuwe Rotterdamse Courant*, waarvan hij reeds in 1904 Antwerps correspondent was als opvolger van Rooses en waar hij **Karel van de Woestijne** als Brussels correspondent introduceerde, en zijn kronieken in *Volksgazet*, waar hij van 1920 tot 1926 redacteur was, werden gebundeld in *Het Levende Vlaanderen* (1917), *Nieuw Vlaanderen* (1925) en *Dagwerk voor Vlaanderen. Ontmoetingen en portretten* (1928).

Steeds heeft De Bom onomwonden zijn Vlaamse overtuiging uitgesproken, wat hem een paar maal in moeilijkheden heeft gebracht. Zo diende hij op 8 juni 1895 voor de tuchtraad van de Burgerwacht te Antwerpen te verschijnen en werd hij tot een boete veroordeeld, omdat hij het gewaagd had bij het afroepen van de volgnummers tijdens een van de zondagsoefeningen zijn moedertaal te gebruiken. Dat incident en het ophefmakende pleidooi van De Boms verdediger, **Louis Franck**, leidden tot de vernederlandsing van de Burgerwacht. De Eerste Wereldoorlog en de naoorlogse tijd brachten hem bittere ervaringen. In 1918 werd ook hij het slachtoffer van de hetze tegen de **flaminganten** en werd hij beschuldigd van "wangedrag tijdens de Duitse bezetting", hoofdzakelijk omdat hij het manifest tot vernederlandsing van de Gentse universiteit had ondertekend en in een van zijn kronieken verslag had gedaan van de rede tot zelfverdediging die de dichter **René de Clercq** in Antwerpen had gehouden op 11 juli 1917. In zijn kroniek getuigde De Bom nochtans dat de Vlamingen waren en wilden blijven: "geen Duitschers, geen Franschen, maar oprechte, rechtzinnige Vlamingen in een vrij, onafhankelijk België". Ondanks het uitvoerig gedocumenteerde beroep dat hij tegen deze beschuldiging aantekende, werd hij op 16 december 1918, samen met **Hubert Melis**, **Jan B. Denucé** en **Marten Rudels-**

heim uit zijn ambt ontslagen. Na zijn ontslag werkte hij enige tijd bij de **Standaard Boekhandel** te Brussel, terwijl zijn vriend **Leo Simons** hem bijstond door hem de leiding te geven over de Vlaamse afdeling van de **Wereldbibliotheek**. Door bemiddeling van een andere vriend, **Stijn Streuvels**, bij **Camille Huysmans** werd De Bom in 1920 journalist bij *Volksgazet*, waar **Willem Eekelers** hem de vrije hand liet bij het schrijven van zijn kronieken. Na het overlijden van L. Jacobs, die De Boms plaats in de Stadsbibliotheek had ingenomen, werd hij in 1926 met de steun van Eekelers en **Frans van Cauwelaert** opnieuw tot stadsbibliothecaris benoemd.

Tot het eind van zijn leven bleef De Bom schrijven, niet meer als de innerlijk gekwelde en sociaal opstandige, doch meer en meer als een rustige *laudator temporis acti*. Behalve met enkele novellenbundels, een aantal monografieën over geliefde schilders, een toneelbewerking van een verhaal van Streuvels (*Swane*, 1928) en een hymne aan zijn geboortestad in *De Psychologie van de Antwerpenaar* (1929) getuigde hij nogmaals van zijn liefde voor het Vlaamse land met de door hem geleide uitgave *Vlaanderen, o welig huis. Zooals Vlaamsche schrijvers hun land zien* (1939) en met *Op reis door het Vlaamsche Land* (1941). In *Het Land van Hambeloke* (1946), zijn 'magnum opus' waarvan hij jaren droomde maar dat wegens de langdradigheid en de vaak holle retoriek beneden de verwachtingen bleef, geeft hij een beeld van het leven in een groot gezin te Antwerpen in de tweede helft van de 19de eeuw. Als *Van Nu en Straks*'er heeft De Bom het Vlaamse cultuurleven helpen verruimen en verdiepen. Zijn hele werk als letterkundige, journalist en bibliothecaris stond in dienst van de culturele ontvoogding van Vlaanderen. Bovendien was hij een sterke schakel tussen Noord- en Zuid-Nederland.

LITERATUUR: P. Govaerts, 'Emmanuel de Bom', in *Toortsen*, III, z.j.; - J. Kuypers, *Op ruime banen. De opbloei van onze nieuwe letteren en het Vlaamse tijdschrift "Van Nu en Straks" 1893-1901*, 1921; - A. Vermeulen, *Van Gezelle tot Timmermans*, 1923; - J. Eeckhout, *Litteraire Profielen*, III, 1929; - M. Gilliams, *Inleiding tot de uitgaven van Wrakken*, 1938; - J. Goris, 'De literatuur in Zuid-Nederland na 1830', in *Dichterschap en Werkelijkheid*, 1938, p. 305-306; - P. Minderaa, 'Emmanuel de Bom, een zeventigjarige', in *Opwaartsche Wegen*, 1938, p. 512-523; - L. Sourie, *Inleiding tot de geschiedenis van "Van Nu en Straks"*, 1942; - P. van Tichelen, *Bibliografie van en over Emmanuel de Bom*, 1947²; - L. Sourie, *Van Nu en Straks, Historiek en betekenis*, 1953; - M. Gilliams, *Emmanuel de Bom*, 1958; - R. Lissens, *De Vlaamse Letterkunde van 1780 tot heden*, 1967⁴; - R. Vervliet, 'Bom, Emmanuel de', in *NBW*, V, 1972; - id., 'Van Nu en Straks 1893-1901', in M. Rutten en J. Weisgerber (red.), *Van "Arm Vlaanderen" tot "De Voorstad groeit" 1888-1946*, 1988, p. 122-128.

ILLUSTRATIE(S), zie: Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, *Van Nu en Straks*.

RAYMOND VERVLIET*